

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 37.018

О. А. Комарова, проф., д-р екон наук

Кіровоградський національний технічний університет, Кіровоград, Україна

Пріоритетні напрямки розвитку випереджаючої освіти в Україні

У статті обґрунтовано роль і місце випереджаючої освіти в забезпеченні зайнятості населення. Визначено, що практична реалізація моделі випереджаючої освіти можлива тільки за умов розвитку партнерських відносин навчальних закладів і підприємств та підвищення якості освіти. Сформульовано завдання та можливі форми поновлення партнерських відносин навчальних закладів і потенційних працедавців. Запропоновано шляхи підвищення якості освіти в різних ланках освітньої системи. Встановлено, що пріоритетною складовою випереджаючої освіти є інформатизація.

випереджаюча освіта, завдання випереджаючої освіти, якість освіти, інформатизація

О. А. Комарова, проф., д-р екон наук

Кіровоградський національний технічний університет, Кіровоград, Україна

Приоритетные направления развития опережающего образования в Украине

В статье обоснована роль и место опережающего образования в обеспечении занятости населения. Определено, что практическая реализация модели опережающего образования возможна только при условии развития партнерских отношений учебных заведений и предприятий и повышения качества образования. Сформулированы задачи и возможные формы возобновления партнерских отношений учебных заведений и потенциальных работодателей. Предложены пути повышения качества образования в различных звеньях образовательной системы. Установлено, что приоритетной составляющей опережающего образования является информатизация.

опережающее образование, задачи опережающего образования, качество образования, информатизация

Постановка проблеми. Обов'язковою складовою успішних економічних реформ в усіх розвинених країнах світу був і залишається випереджаючий розвиток освітнього потенціалу суспільства. Саме ступенем відповідності освітнього потенціалу населення та потенціалу системи освіти потребам ринку праці, вимогам науково-технічного, технологічного та інноваційного прогресу визначаються рівень соціально-економічного та культурного розвитку країни, життєвий рівень її населення. Лише освічене суспільство є гарантією процвітання держави, навіть за умови обмеженості її природних ресурсів.

Ідея випереджаючої освіти набуває особливого значення і у зв'язку з прагненням держави до сталого розвитку людської цивілізації. Це зумовлено зростанням кількості природних, техногенних та економічних катастроф. Освіта, будучи провідним соціальним інститутом суспільства, повинна змінити зміст і форму розвитку, щоб забезпечити виживання цивілізації.

Особливу значущість випереджаюча освіта набуває і в зв'язку з прискоренням темпів старіння знань. Так, за оцінками фахівців, з кінця XVII до XX століття частка фізичних сил людства у використанні суспільством енергії скоротилась з 30 до 3 %, тварин – з 68 до 1 %, тоді як частка технічних засобів зросла з 2 до 96 % [9, с. 153]. При таких темпах зростання частки технічних засобів у використанні суспільством енергії прискорюються темпи старіння знань. Так, в розвинутих країнах термін старіння базових професійних знань складає біля 8 років, а в найбільш просунутих технічно та

технологічно галузях – 5 років, тобто за цей період знецінюється 20-30 % спеціальних знань працівника [9, с. 156]. Проте сучасна система освіти не забезпечує підготовку індивіду до самореалізації в умовах швидко змінюваного зовнішнього середовища, про що свідчить високий рівень безробіття. Отже, сьогодні зростає потреба у підвищенні рівня професійної мобільності працівників з метою зниження напруженості на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним проблемам розвитку випереджаючої освіти присвячені праці таких науковців, як В.В. Горшков, К.К. Колін, А.Е. Марон, Д.Ю. Монахова, А.М. Новиков, А.Л. Романович, А.І. Субетто, А.Д. Урсула, Т.А. Урсул та ін.

Так, А.І. Субетто обґрунтовує доцільність формування моделі випереджаючої освіти виходячи з вимог інтелектно-інформаційної цивілізації. В зв'язку з цим А.І. Субетто підкреслює: „На зміну вузькоспеціалізованому професіоналізму приходить проблемно-орієнтований професіоналізм, професіоналізм з універсальною фундаментальною підготовкою, що забезпечує високий потенціал самонавчання, перекваліфікації, зміни професій, без нього неможлива професійна адаптація людини в „світі перемін”. ... Універсалізація „образу професіонала” супроводжується і зміною парадигми педагогічної науки, і парадигмою науки про освіту. На відміну від педагогічної науки, де об'єктом дослідження був педагогічний процес ... в науці про освіту об'єктом дослідження стають освітні системи та освітні процеси в цілому в їх взаємодії із суспільством” [12, с. 144]. За таких умов, на погляд А.І. Субетто, виникає гостра необхідність переходу до випереджаючої освіти. Останню він розглядає скрізь призму сформульованого ним закону випереджаючого розвитку якості суспільного інтелекту відносно динаміки соціально-економічних змін. Відповідно з цим законом в основі випередження соціального буття суспільною свідомістю лежить здатність людини випереджати темп соціоприродного розвитку мірою його керованості. При цьому освіта (особливо професійно-технічна та вища) виступає генетичною матрицею такого управління [12, с. 372]. Саме освіта, виконуючи прогностичну функцію, формує у майбутнього спеціаліста випереджаючи механізми професійної діяльності та здатності щодо випереджаючого управління і, відповідно, прийняття випереджаючих рішень. Таким чином, освіта є соціогенетичним механізмом розвитку суспільства.

А.Д. Урсул підкреслює, що „масштаби змін оточуючого людину середовища є настільки великими, а темпи перемін настільки високими, що сьогодні можна говорити про нову глобальну проблему сучасності – проблему людини у світі, що змінюється. ...техногенно-індустріальній цивілізації, пов'язаній з гуманізмом, який орієнтований на споживання, приходить кінець, і вона повинна поступитися інформаційно-екологічній, ноосферній цивілізації, для якої характерні нові форми науки, соціоприродна раціональність і ноогуманізм” [14, с. 74]. Тому, на погляд А.Д. Урсула, сучасна система освіти повинна носити випереджаючий характер і, таким чином, управляти майбутнім через моделювання його сценаріїв [14, с. 85].

К.К. Колін справедливо зазначає, що „реалізація ідеї випереджаючої освіти передбачає перебудову існуючої системи освіти, яка сьогодні вже не відповідає сучасним вимогам і не може забезпечити своєчасну підготовку людей до майбутнього. ... Сьогодні необхідна нова філософія освіти, яка була б адекватною не тільки умовам існування людини, що вже змінилися, а також й тим новим глобальним проблемам, які ставить перед людством ... ХХІ століття” [6, с. 103].

Водночас залишаються недостатньо розробленими питання формування моделі випереджаючої освіти виходячи з точки зору подолання суперечностей між якістю та структурою підготовки в навчальних закладах та виробничими вимогами та потребами.

Постановка завдання. Метою статті є визначення пріоритетних напрямків розвитку випереджаючої освіти в Україні, які б дозволили знизити напруженість на ринку праці шляхом підвищення рівня зайнятості випускників начальних закладів через механізми підвищення якості освіти та відновлення партнерських відносин навчальних закладів і підприємств.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства запровадження моделі випереджаючої освіти є вкрай необхідним, оскільки існує об'єктивна потреба переходу до нової парадигми сталого розвитку системи „природа – суспільство – людина”. Проте при цьому, як справедливо підкреслює І.М. Ільїнський, така парадигма має сприяти подоланню кризи освіти, „суспільство має формулювати нову парадигму сталого розвитку ... і, як наслідок, – нову парадигму освіти, ґрунтуючись на факті, що людина – істота, яка надзвичайно легко програмується, а сучасна освіта – могутній засіб програмування. ... Освіта, якщо вона претендує на адекватність забезпечення майбутнього для людства, повинна відповідати новій парадигмі розвитку, отже, має бути не просто модернізованою або реформованою, а стати іншою” [4, с. 175].

Основними характеристиками моделі випереджаючої освіти повинні стати:

- орієнтація змісту освіти на вивчення новітніх досягнень науки, техніки та технологій;
- висока якість підготовки в усіх ланках освітньої системи;
- спрямованість на розвиток освіченості, професійних компетенцій, творчого потенціалу людини.

Випереджаюча освіта повинна ґрунтуватися на впровадженні в навчальний процес новітніх фундаментальних знань, процесів і технологій з метою формування у людей інформаційної та екологічної культури, системного наукового мислення, творчої активності, моральних якостей. Саме ці якості допомагатимуть людям адаптуватися до умов інформаційного суспільства та забезпечать сталий розвиток цивілізації.

Випереджаюча освіта має стратегічне значення для створення конкурентоспроможного бізнесу і, таким чином, національної безпеки країни. Це пояснюється тим, що саме система освіти готує конкурентоспроможні кадри для всіх сфер життєдіяльності суспільства. Тому випереджаюче зростання професіоналізму працівників всіх галузей економіки та державного управління визначає конкурентні позиції держави.

Сьогодні система освіти повинна вирішити завдання не тільки підготовки кадрів для задоволення поточних потреб підприємств, але й для створення та реалізації новітніх наукомістких технологій виробництва. Це вимагає тісної та оперативної взаємодії освіти і науки в плані подолання існуючого запізнення в передачі в систему освіти останніх досягнень фундаментальної науки: за оцінками фахівців сьогодні таке запізнення складає 7-8 років [14, с. 38].

Враховуючи, що випереджаюча освіта повинна сприяти забезпеченню зайнятості випускників навчальних закладів, формування її моделі можливо тільки за умови поновлення плідної взаємодії професійно-технічних і вищих навчальних закладів та підприємств. Основними завданнями поновлення та зміцнення зв'язків навчальних закладів з підприємствами є:

- розширення можливостей для організації виробничої практики учнів (студентів);
- забезпечення врахування вимог працедавців до змісту підготовки робітничих кадрів та фахівців з вищою освітою;

- спрощення процедури коригування діючих та розробки нових навчальних програм;

- розширення можливостей для працевлаштування випускників.

Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє виокремити наступні можливі форми здійснення взаємодії навчальних закладів та підприємств:

- залучення представників підприємств для оцінки успішності навчальних програм;

- участь підприємств в модернізації навчального обладнання;

- участь професіоналів-практиків у навчальному процесі;

- розробка програм спільної підготовки спеціалістів вищими навчальними закладами та компаніями;

- організація навчання безпосередньо на підприємстві (стажування);

- участь професіоналів галузі в управлінні державними ліцеями;

- створення професійних консультативних комісій з представників навчальних закладів, промисловості, державних органів освіти, місцевих адміністрацій, працівників підприємств, які розробляють навчальні програми з різних спеціальностей;

- різні форми сприяння працевлаштуванню: створення в навчальних закладах банків даних, що містять інформацію про вимоги студентів і аспірантів до майбутньої роботи, та надають цю інформацію зацікавленим організаціям; надання „найтея” – неформальної гарантії працевлаштування з боку фірми; використання при працевлаштуванні допомоги випускників попередніх років та професорсько-викладацьких кадрів [5, с. 27].

Особливу увагу слід звернути на доцільність укладання угод стратегічного партнерства як на інструмент відновлення зв'язків професійно-технічних і вищих навчальних закладів з підприємствами. Такі угоди передбачають:

- розробку довгострокових програм підготовки учнів (студентів) для профільних підприємств з врахуванням перспектив їх розвитку та динаміки розвитку галузі;

- створення умов для проходження виробничої та переддипломної практики учнів (студентів);

- формування спільних структур для координації співпраці з питань обсягів та напрямків підготовки, змісту та технологій навчання.

Поновлення партнерських відносин професійних навчальних закладів і підприємств повинно ґрунтуватися на спільній зацікавленості в підвищенні якості підготовки робітників і фахівців.

Швидкий науково-технічний та технологічний розвиток, інформатизація та інтелектуалізація праці вимагають введення нових напрямків підготовки робітників і фахівців. Зокрема, пріоритетного значення повинні набути технічні спеціальності, які б дозволили забезпечити кадрами виробничий сектор економіки та підвищити міжнародну конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Значущість ідеї випереджаючої освіти зумовлена переосмисленням значення феномену інформації. Нині є визнаним твердження щодо перетворення інформації в глобальний, невичерпний ресурс розвитку [8, с. 28; 13, с. 34]. Д. Дракер ще в 1968 р. відзначав, що, якщо у минулому поступ спирався на здобуття практичних навичок, то сьогодні ресурсом, який рухає суспільство уперед є „систематизована, цілеспрямована, організована інформація” [2, с. 49]. За таких обставин відоме висловлювання Френсіса Бекону: „Хто володіє інформацією – володіє світом” набуває якісно нового значення. Зокрема, інформаційні технології втрачають значущість як технологічний чинник та

перетворюються в рушійну силу соціально-економічного розвитку країн, їх конкурентоспроможності.

Таким чином, пріоритетною складовою випереджаючої освіти є інформатизація. Сучасна система освіти розвивається в умовах розширення доступу до інформації та появи нових засобів комунікації. Внаслідок цього створюються нові області діяльності та ускладнюються професійні характеристики. Сьогодні спостерігається найбільший попит на фахівців міждисциплінарного профілю, які інтегрують, насамперед, знання, уміння та навички в області управлінських, комп'ютерних і гуманітарних технологій. Інформатизація зумовила потребу у фахівцях в області інноваційно-комунікаційних технологій (фахівців з комп'ютерної графіки, інформаційні брокери, web-дизайнери, консультанти з електронної обробки інформації і т.д.). В зв'язку з цим виникає потреба підготовки таких фахівців для задоволення поточних потреб ринку праці та перспективних потреб з врахуванням подальшого інформаційного розвитку.

Враховуючи, що сутність ідеї випереджаючої освіти полягає в тому, що зміст навчання повинний постійно оновлюватись новими знаннями, в умовах постійно зростаючого обсягу нової інформації необхідно створити динамічну систему модифікації навчальних програм. Реалізація цієї ідеї можлива лише на основі застосування новітніх інформаційних технологій.

Крім того, в умовах швидкого старіння знань актуальним є створення гнучких освітніх структур, які б дозволяли реалізовувати програми професійного навчання через формальну та неформальну освіту без відриву від виробництва шляхом гармонійного розвитку всіх форм навчання (очної, заочної, вечірньої, дистанційної, комбінованої).

Глибокі соціально-економічні зрушення та входження України в постіндустріальну епоху зумовили відставання системи освіти від суспільних потреб. Низький рівень використання освітнього потенціалу населення внаслідок безробіття свідчить, що сьогодні необхідні серйозні зміни в системі освіти для забезпечення підвищення якості підготовки у навчальних закладах всіх типів та зростання конкурентоспроможності їх випускників шляхом приведення одержаних ними компетенцій у відповідність з вимогами працедавців. За таких обставин випереджаюча освіта повинна формувати фахівців з високим рівнем професіоналізму, тобто таких, що характеризуються професійною майстерністю, інформаційною компетентністю, загальною та професійною культурою, комунікабельністю, здатністю до розширення світогляду та оновлення знань, мобільністю, організованістю, високими моральними якостями, динамізмом до зовнішніх змін. Формування таких професіоналів є можливим тільки за умови радикальних змін у якості та змісті освіти.

При розробці пріоритетних напрямків удосконалення якості освіти необхідно враховувати, що, по-перше, її характер і цілі детерміновані потребами підприємств та організацій у високоосвічених, різнобічних і нестандартно мислячих фахівцях; по-друге, динаміка якості освіти зумовлена, з одного боку, змінами в діяльності навчальних закладів, з іншого – перетвореннями оточуючого їх середовища; по-третє, якість освіти визначається її відповідністю потребам індивідів, суспільства та економіки.

Реалізація моделі випереджаючої освіти шляхом підвищення якості освіти вимагає суттєвого зміцнення ресурсного потенціалу навчальних закладів: інноваційного розвитку матеріально-технічної бази, систематичного підвищення методичного рівня та компетентності викладачів, наповнення навчального процесу досягненнями інформаційно-комунікаційного прогресу.

Значну роль у підвищенні якості підготовки у всіх типах навчальних закладів має інформаційний сегмент, який передбачає: наявність виходу в Інтернет, електронних версій посібників, монографій, мультимедійних комплексів за предметами. Інформаційний сегмент стає невід'ємною складовою ресурсного потенціалу навчальних закладів.

Підвищення якості освіти повинно органічно поєднуватись з випереджаючим навчанням, завданнями якого є:

- формування обґрунтованих уявлень про основні закономірності розвитку природи та суспільства і про особливу роль інформації та інформаційних процесів у виявленні цих закономірностей в різних сферах оточуючого світу;
- вивчення закономірностей становлення нового інформаційного суспільства;
- формування у людей сучасних науково обґрунтованих уявлень про можливості, тенденції та перспективи подальшого технологічного розвитку суспільства;
- формування в суспільстві нового напрямку розвитку культури – інформаційної культури;
- формування у людей майбутнього нової якості – особистої інформаційної культури, що ґрунтується не тільки на знанні закономірностей інформаційних процесів, але і на розумінні людьми своєї відповідальності за забезпечення принципів інформаційної безпеки інших членів суспільства [7, с. 35].

Підвищення якості підготовки в професійних навчальних закладах повинно відбуватися з одночасним підвищенням якості дошкільної та загальноосвітньої підготовки.

Основними напрямками підвищення якості дошкільної освіти є:

- удосконалення програмно-методичного забезпечення дошкільних освітніх закладів з метою покращення рівня виявлення та розвитку індивідуальних пізнавальних і творчих здібностей дитини;
- створення системи державного стимулювання розвитку радіо- та телепередач, ринку дитячих книг.

Враховуючи, що основною метою дошкільної освіти є підготовка дітей до школи, а в Україні, державі необхідно подбати про створення додаткових освітніх груп підготовки до школи на базі дошкільних та загальноосвітніх закладів за рахунок державних коштів. Навчання в групах підготовки до школи повинно здійснюватись за освітніми програмами, які відповідають завданням та змісту початкової освіти. Особливу вагу слід звернути на надання можливості одержання безоплатної підготовки до навчання в школі для дітей з малозабезпечених сімей. З цією метою доцільно введення на законодавчому рівні заборони на стягнення плати за підготовку цих дітей до школи.

Особливої актуальності набуває підвищення якості навчання у школах. К.Д. Ушинський писав: „Будь-яке не мертве, не безцільне вчення має ... готувати дитя до життя. Настав час, нарешті, погодитись, що дітей вчать не для того тільки, щоб вчити, а для того, щоб повідомлювати їм знання, необхідні для життя, тобто такі знання, при володінні якими можна бути корисним і собі, і суспільству”. Нехтування запитами та потребами життя, підкреслював К.Д. Ушинський „зробить школу закладом безсилими та безкорисними” [1, с. 15].

Підвищення якості загальної середньої освіти вимагає:

- оновлення змісту навчання з врахуванням досягнень науки та техніки, суспільних потреб;

- індивідуалізації навчання з метою кращого виявлення здібностей та нахилів учнів;
- покращення матеріально-технічного забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів, усунення аварійного стану шкільних споруд, їх капітальний ремонт;
- надання пріоритетного значення дисциплінам, які забезпечують успішну соціалізацію учнів (іноземні мови, інформаційно-комунікаційні технології, економіка, право тощо);
- поширення практики профільного навчання в старших класах з метою забезпечення відповідності майбутнього професійного вибору школярами відповідно з індивідуальними здібностями та інтересами;
- використання нових методів навчання (дослідно-експериментальних, проектно-творчих, лабораторних тощо), спрямованих на розвиток творчого потенціалу учнів, розвиток їх пізнавальних здібностей, формування початкових навичок до наукових досліджень;
- створення державно-суспільної системи експертизи та контролю якості навчальних посібників.

В розвинутих країнах, в яких вже відбувається становлення економіки знань, значно підвищуються вимоги до освіченості, внаслідок чого зростає інтерес до здобуття середньої освіти як обов'язкового елемента освітнього потенціалу індивіду. Тому в Україні теж доцільно забезпечити умови для 100-відсоткового охоплення загальною середньою освітою дітей у віці від 6 до 18 років. З цією метою необхідно:

- забезпечити на місцевому та регіональному рівні точний облік дітей шкільного віку;
- забезпечити на підставі систематичного моніторингу виявлення причин, за якими діти не відвідують навчальні заклади, та розробку заходів щодо забезпечення охоплення всіх дітей шкільного віку відповідною освітою;
- забезпечити виявлення диспропорцій в забезпеченості місцями в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів на підставі визначення наповнюваності та дефіциту учнівських місць.
- Підвищення якості підготовки робітників і фахівців у навчальних закладах професійної освіти вимагає вирішення таких проблем:
 - спрямованість освітнього процесу на знеособлені знання, уміння та навички, а не на розвиток особистості, прищеплення їй прагнення до самоосвіти;
 - зміст освіти позбавлений діяльнісного та особистісного компонентів, які визначають відповідно способи мислення та діяльності, ціннісні орієнтації: ці компоненти є основою безперервного розвитку особистості;
 - націленість навчального процесу на підготовку фахівця, здатного виконувати регламентований набір функцій, а не на підготовку професіонала, який готовий до безперервного удосконалення загальноосвітніх та професійних знань і умінь в залежності від змін зовнішнього середовища.

З метою вирішення зазначених проблем доцільно змінити просвітницький підхід до навчання майбутніх робітників і фахівців (орієнтація на засвоєння певної суми знань через заучування) на компетентнісний підхід. Останній орієнтується на надання в процесі навчання різних компетентностей, які відповідатимуть потребам суспільства, вимогам роботодавців та сприятимуть професійній самореалізації особистості. Реалізація компетентнісного підходу передбачає формування у професійно-технічних та вищих навчальних закладах розвиваючого освітнього середовища, що стимулює та підтримує саморозвиток учнів і студентів, розкриває їх індивідуальні здібності та

нахили та, таким чином, створює передумови для подальшого включення молоді в інноваційні процеси.

При формуванні моделі випереджаючої освіти українськими політиками необхідно врахувати той факт, що в деяких розвинутих країнах світу вища освіта набула масового характеру. Причому практично всі випускники шкіл Німеччини, США, Франції зараховуються в університети автоматично, після першого курсу відбувається відсів до 40 % студентів. У 1997 р. в Японії був прийнятий закон про обов'язкову вищу освіту. Цей закон став реакцією на розрив в освітньому рівні японського та американського населення: якщо в США біля 35 % громадян у віці 25 років мали вищу освіту, то в Японії – 14 % [10].

Важливим аспектом, що зумовлює актуальність проблем забезпечення якості освіти, є приєднання України до Болонського процесу, який вимагає дотримання європейських єдиних принципів організації та якості вищої освіти.

Метою реформування вищої освіти в межах Болонського процесу є формування єдиного освітнього простору та створення системи випереджаючої освіти, що передбачає: запровадження системи двоступеневої вищої освіти, стимулювання мобільності студентів і викладачів через реалізацію спільних міжнародних програм навчання, розвиток європейської співпраці в забезпеченні якості освіти через розробку спільних критеріїв та методологій, забезпечення працевлаштування випускників через спрощення процедур визнання кваліфікації [11, с. 12-14].

Важливою складовою болонізації вищої освіти є підвищення рівня знань, умінь, навичок до рівня, який забезпечить швидку професійну адаптацію випускника. В європейських країнах випускник вищої школи здатний відразу приступити до виконання службових обов'язків, в той час як вітчизняний випускник досить часто проходить додаткове навчання на виробництві, виконує функції стажера. Основним механізмом, що забезпечує підвищення якості підготовки в умовах болонізації вищої освіти є кредитно-модульна система, яка сприяє вихованню у студента навичок до самостійної роботи та передбачає застосування єдиної системи обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. Така система забезпечує посилення контролю за рівнем знань студентів шляхом модульної перевірки знань протягом навчального курсу, збільшення годин, які відводяться на самостійну роботу студентів, та активну участь студента у всіх видах робіт, які пропонуються протягом вивчення курсу – семінари, практичні, лабораторні та індивідуальні заняття, колоквиуми.

Кредитно-модульна система забезпечує:

- прозорість національних академічних і професійних кваліфікацій;
- порівнянність програм і форм вищої освіти;
- порівнянність національних систем вищої освіти.

Кредитно-модульна система вже практикується у вищих навчальних закладах, проте вона не регламентована законодавчо на загальнонаціональному рівні. Водночас запровадження кредитно-модульної системи призвело до суттєвого збільшення навантаження методистів та викладачів кафедр. При цьому в Нормам часу для планування й обліку навчальної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 450 від 07.08.2002 р., відсутні норми часу для виконання різних видів робіт, пов'язаних з запровадженням кредитно-модульної системи. В зв'язку з цим дані види робіт не включаються в річне навантаження викладачів і, відповідно, не оплачуються. Звичайно, що за таких обставин не можна очікувати ентузіазму з боку викладацького складу вищих навчальних закладів щодо запровадження кредитно-модульної системи. Тому є доцільним внесення до Норм часу для планування й обліку

навчальної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів таких видів робіт як розробка навчального-курсу за кредитно-модульною системою, перевірка рівня виконання самостійної роботи студентів.

Підвищення якості підготовки фахівців у вищій школі неможливо без розвитку вузівської науки, без включення в навчальний процес творчої дослідної роботи. Наука без освіти позбавиться можливості оновлюватись молодими кадрами, а освіта без науки не зможе готувати фахівців, які б відповідали вимогам сучасного виробництва.

Розвиток моделі випереджаючої освіти має забезпечуватись суворим контролем якості освіти. В Україні відповідно ст. 15 Закону України „Про освіту” основними механізмами контролю якості освіти є: ліцензування, інспектування, атестація та акредитація навчальних закладів [3]. Зазначені механізми реалізуються Міністерством освіти та науки України. Відсутність незалежної експертизи якості освіти позиціонує державу як єдиного користувача освітніх послуг. Для подолання державного монополізму в сфері зовнішнього контролю якості освіти необхідно підвищити його гласність та запровадити паралельний незалежний контроль, який би здійснювали працедавці або інші контактні аудиторії (наприклад, для незалежної експертизи дошкільних навчальних закладів освіти можна створювати експертні ради, у склад яких входили б батьки та представники загальноосвітніх шкіл). На рівні закладів професійної освіти є доцільним проведення поряд з державною акредитацією вищих навчальних закладів та атестацією професійно-технічних навчальних закладів незалежної (громадської) акредитації та атестації. В зв'язку з цим є необхідним створення центрів громадської акредитації на регіональному та місцевому рівнях. До таких центрів повинні залучатись викладачі професійно-технічних і вищих навчальних закладів, представники регіональних об'єднань роботодавців, представники місцевих громад. Центри громадської акредитації та атестації повинні проводити оцінку потенціалу навчальних закладів та якості навчання в них на підставі спеціально розроблених стандартів оцінки якості освіти. Розробка даних стандартів має ґрунтуватися насамперед виходячи з вимог працедавців щодо якості підготовки кваліфікованих робітників і фахівців. Запровадження громадської акредитації та атестації має закласти підґрунтя для плідної взаємодії навчальних закладів і потенційних працедавців і, таким чином, зменшити втрати освітнього потенціалу населення. Це дозволило б скласти об'єктивні рейтинги навчальних закладів та посилити суспільний контроль над якістю освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток та практичне впровадження випереджаючої освіти сприятиме підвищенню рівня мобільності та адаптивності освітньої системи до зовнішніх викликів, забезпечуватиме відповідність якості та структури підготовки кадрів перспективним потребам економіки. Нова модель освіти формуватиме конкурентоспроможну робочу силу з високим потенціалом до саморозвитку та безперервного навчання, життєдіяльності в умова інформаційного суспільства.

Перспективи подальших досліджень в цьому напрямку полягають в розробці стратегічних, тактичних та трансформаційних напрямків розвитку випереджаючої освіти в Україні.

Список літератури

1. Днепров Э. Д. Ушинский и современность / Э. Д. Днепров. – М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2007. – 232 с
2. Дракер П. Посткапиталистическое общество / П. Дракер. – М. : Academia, 1999. – 438 с.
3. Закон України "Про освіту" від 23 травня 1991 р. № 1060-XII [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

4. Ильинский И. М. Образовательная революция / И. М. Ильинский. – М. : Изд-во Московской гуманитарно-социальной академии, 2002. – 558 с.
5. Кельчевская Н. Р. Интеграция высшей школы и промышленности как основа формирования человеческого капитала / Н. Р. Кельчевская, Л. А. Романова // Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 3. – С. 24-28.
6. Колин К. К. Актуальные философские проблемы информатики : в 2 т. / К. К. Колин ; под ред К. И. Курбакова. – М. : КОС-ИНФ, 2009. – Т. 1 : Теоретические проблемы информатики, 2009. – 222 с.
7. Колин К. К. Россия на пути в информационное общество / К. К. Колин // Библиотеоведение. – 2000. – № 3. – С. 34-40.
8. Мей Кристофер Інформаційне суспільство. Скептичний погляд / Кристофер Мей ; [пер. з англ. М. Воцицька]. – К. : «К.І.С.», 2004. – 220 с.
9. Новиков П. М. Опережающее профессиональное образование : научно-практическое пособие / П. М. Новиков, В. М. Зуев. – М. : РГАТиЗ, 2000. – 266 с.
10. Осейчук В. И. Проблемы и пути модернизации системы образования России [Электронный ресурс] / В. И. Осейчук // Сайт Федерального центра образовательного законодательства. – Режим доступа к ресурсу : <http://lexed.ru/pravo/notes/conf/?oseyhuk.html>.
11. Степко М. Ф. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / [Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.] ; під ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
12. Субетто А. И. Сочинения. Ноосферизм : в 13 томах / А. И. Субетто ; под ред. Л. А. Зеленова. – С.-Петербург – Кострома: КГУ им. Н.А.Некрасова, 2008. – Т. 6 : Образование – высший императив ноосферного или устойчивого развития России в XXI веке. Книга 1, 2008. – 500 с.
13. 240. Управління людськими ресурсами: філософські засади : навч. посіб. / [Воронкова В. Г., Беліченко А. Г., Попов О. М. та ін.] ; під ред. В. Г. Воронкової. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 576 с.
14. Урсул А. Д. Глобальное знание и глобальное образование (эволюционный подход) : [монография] / А. Д. Урсул. – Красноярск : СФУ, 2011. – 324 с.

References

1. Dneprov, Je. D. (2007). *Ushinskij i sovremennost' [Ushinsky and modernity]*. Moskva: Izdatel'skij dom GU VShJe [in Russian].
2. Draker, P. (1999). *Postkapitalisticheskoe obshhestvo [Post-capitalist society]*. Moskva: Academia [in Russian].
3. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 23 travnia 1991 r. № 1060- XII [The Law of Ukraine "On Education" dated 23 May 1991 p. № 1060-XII]. (1991, 23 May). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].
4. Il'inskij, I. M. (2002). *Obrazovatel'naja revoljucija [Educational revolution]*. Moskva: Izd-vo Moskovskoj gumanitarno-social'noj akademii [in Russian].
5. Kel'chevskaja, N. R. & Romanova, L. A. (2004). Integracija vysshej shkoly i promyshlennosti kak osnova formirovanija chelovecheskogo kapitala [Integration of the higher school and industry as the basis of human capital formation]. *Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz - University Management: Practice and Analysis, Vol. 3*, 24-28 [in Russian].
6. Kolin, K. K. (2009). Aktual'nye filosofskie problemy informatiki [Current philosophical problems of Informatics]. *Teoreticheskie problemy informatiki - Theoretical Problems of Informatics, Vol. 1*. Moskva: KOS-INF [in Russian].
7. Kolin, K. K. (2000). Rossija na puti v informacionnoe obshhestvo [Russia on the way to the information society]. *Bibliotekovedenie – Librarianship, Vol.3*, 34-40 [in Russian].
8. May Christopher (2004). *The Information Society: a skeptical view*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
9. Novikov, P. M. & Zuev, V.M. (2000) *Operezhajushhee professional'noe obrazovanie: nauchno-prakticheskoe posobie [Proactive professional education: Scientific and practical guide]*. Moskva: RGATiZ [in Russian].
10. Osejchuk, V. I. (2008). "Problemy i puti modernizacii sistemy obrazovanija Rossii" [Problems and ways of modernization of the Russian educational system] *Sajt Federal'nogo centra obrazovatel'nogo zakonodatel'stva - Website of the Federal Center for Educational Law*. <http://www.lexed.ru/index.php>. Retrieved from <http://lexed.ru/pravo/notes/conf/?oseyhuk.html> [in Russian].
11. Stepko, M. F., Boliubash, Ya. Ya., Shynkaruk, V. D., et al. (2004). *Osnovni zasady rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti Bolonskoho protsesu (dokumenty i materialy 2003 – 2004 rr.) [Basic principles for the development of higher education in Ukraine in the context of the Bologna process (documents and materials 2003 – 2004)]*. Ternopil: Vyd-vo TDPU im. V. Hnatiuka [in Ukrainian].

12. Subetto, A. I. (2008). *Sochinenija. Noosferizm [Works. Noosferizm]*. Zelenova, L.A. (Ed.). (Vol. 6). Kostroma: KGU im. N.A.Nekrasova, 2008 [in Russian].
13. Voronkova, V. H., Belichenko, A. H., Popov, O. M., et al. (2006). *Upravlinnia liuds'kymy resursamy: filosofski zasady [Human Resources Management: Philosophical Foundations]*. Kyiv: VD «Profesional» [in Ukrainian].
14. Ursul, A. D. (2011). *Global'noe znanie i global'noe obrazovanie (jevoljucionnyj podhod) [Global knowledge and global education (evolutionary approach)]*. Krasnojarsk: SFU, 2011 [in Russian].

Olga Komarova, Professor, Doctor of Economics
Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Priority Directions of Development of Advanced Education in Ukraine

The aim of the article is determination of priority directions of development of advanced education in Ukraine, which would allow reducing tensions on the labor market by increasing the level of employment of graduates of educational institutions through the mechanisms of improving the quality of education and development of educational partnerships institutions and enterprises.

The article substantiates the role and place of advanced education in securing employment. It was determined that the practical implementation of the model of advanced education is only possible in terms of developing partnerships, educational institutions, and enterprises, and improving the quality of education. Special attention is focused on the advisability of concluding agreements of strategic partnership as a tool for restoration of linkages in vocational and higher education institutions with enterprises. The ways to improve the quality of education at the preschool, secondary, vocational and higher links of the educational system were proposed. It is established that a priority component of advanced education is informatization.

The development and practical implementation of advanced education will contribute to improved mobility and adaptability of the educational system to external challenges, to ensure the quality and structure of training prospective needs of the economy.

advancing education, objectives of advanced education, quality of education, informatization

Одержано 30.04.15

УДК 331.526

М. В. Семикіна, проф., д-р екон. наук

Н. А. Іщенко, доц., канд. екон. наук

М. В. Бугайова, канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

Трансформації зайнятості як фактор зміни мотиваційних моделей поведінки на ринку праці

У статті розкрито сутність трансформацій зайнятості в країнах ринкової економіки і в Україні. Проаналізовано сучасні тенденції трансформацій зайнятості на ринку праці України. Визначено вплив трансформацій занятості на зміну мотиваційних моделей поведінки на ринку праці. Розкрито аспекти мотивації пошуку роботи в залежності від вікових груп. Визначено та обґрунтовано типові мотиваційні моделі поведінки з урахуванням інноваційних змін на ринку праці.

трансформація зайнятості, нестандартна зайнятість, безробіття, мотиваційні моделі поведінки

М. В. Семикіна, проф., д-р екон. наук

Н. А. Іщенко, доц., канд. екон. наук

М. В. Бугайова, канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, г. Кіровоград, Україна

Трансформации занятости как фактор изменения мотивационных моделей поведения на рынке труда

© М. В. Семикіна, Н. А. Іщенко, М. В. Бугайова, 2015